

innovative, including computer technology and thus improve their professional competencies, pedagogical skills, culture, spirituality, social and creative activity.

It is revealed that in non-formal learning there is a purposeful process of education and training of the individual, formation of his creative competence, which has the freedom to choose a profession, gain knowledge about the material and spiritual world. Implementation of this process largely depends on the level of professional training of teachers.

It is recommended to conduct the developed quizzes, which will help raise the role of the Cossacks in society. And this affects the strengthening of the state of Ukraine itself, its unity and integrity. Conducting quizzes on this methodological development helps to strengthen Ukrainian families by understanding how the Cossacks valued their relatives, their parents, wives, children, and sought to protect them. Developed quizzes, when used as family games, allow family members to learn more about each other, promote the connection of generations, consolidation of folk traditions and customs, allow you to spend one's free time effectively and meaningfully.

The use of modern information and communication technologies in the process of creating and implementing non-formal learning is an example of work for the organization of leisure activities for future fitness and recreation professionals. After all, vivid visualization of quiz questions will not leave children and young people indifferent as an attractive and motivating factor for learning and active recreation, and an interesting game becomes a form of control of acquired knowledge.

Key words: *non-formal learning, extracurricular activities, leisure, recreational activities, professional competences, future fitness and recreation specialist.*

УДК 37.378

Тетяна Кучай

Закарпатський угорський інститут імені Ференца Ракоці II
ORCID ID 0000-0003-3518-2767

Наталя Мукан

Національний університет «Львівська політехніка»
ORCID ID 0000-0003-4396-3408

Магдалина Опачко

Ужгородський національний університет
ORCID ID 0000-0003-0494-6883

Олександр Кучай

Національний університет біоресурсів і природокористування України
ORCID ID 0000-0002-9468-0486

Антоніна Чичук

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
ORCID ID 0000-0002-9982-3634
DOI 10.24139/2312-5993/2022.02/133-140

ПРОЄКТНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ – ОДИН ІЗ НАЙВАЖЛИВІШИХ ОРІЄНТИРІВ У СИСТЕМІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ

У статті аналізується проєктна компетентність фахівця як показник особистісного розвитку в сучасному освітньому середовищі. Акцентовується увага на питаннях проєктної діяльності студентів у ЗВО, що має прикладний характер і спрямована на вирішення проблем (завдань), сформульованих

викладачем у межах навчальної дисципліни. Організація проектної діяльності студентів передбачає теоретико-практичну підготовку їх до професійної проектної діяльності. За своєю сутністю проектна діяльність передбачає необхідність диференціації навчання, орієнтації на особистість.

Ключові слова: проектна компетентність, освіта, викладач, студент, університет.

Постановка проблеми. Проектна компетентність нерозривно пов'язана з проектною діяльністю, володінням проектними вміннями, обґрунтованим вибором та оптимізацією проектних рішень у разі їх багатоваріантності, здатністю використовувати набуті знання та вміння в педагогічній діяльності.

З одного боку, це пов'язано з проблемою власне розуміння понять компетентності, проектування в науковому знанні, з іншого – з проблемою визначення психологічних умов розвитку проектної компетентності як суб'єктної характеристики майбутнього фахівця.

Під проектною компетентністю розуміють сукупність здатностей та настанов, що забезпечують можливість творчого вирішення особистістю життєвих проблем (Петровська, 2016).

Аналіз актуальних досліджень. Проблемі проектної компетентності присвячені праці А. П. Болотовича, А. Д. Григор'єва, Н. В. Матяш, Л. Л. Нікітіної, А. В. Нікуліна, І. О. Осадчої, В. С. Павлова, О. М. Сергеева, І. С. Тулохонова тощо.

Метою статті є дослідити проектну компетентність як показник особистісного розвитку в сучасному освітньому середовищі.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети використано такі методи дослідження: теоретичні (аналіз філософської, педагогічної, психологічної літератури), що дає змогу обґрунтувати вихідні положення дослідження; інтерпретаційно-аналітичний метод, на основі якого вивчаються джерела із застосуванням синтезу, аналізу, систематизації та узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Проектна діяльність студентів у ЗВО має прикладний характер і спрямована на вирішення проблем (завдань), сформульованих викладачем у межах навчальної дисципліни. Водночас у процесі здійснення проектної діяльності увага студентів має бути спрямована на формування здатності до розробки та реалізації проектів у майбутній професійній діяльності – однієї з необхідних компетентностей. Безумовною перевагою проектної діяльності, яка реалізується студентами в ЗВО, є можливість вирішення низки освітніх завдань: розвиток навичок аналізу проблем, постановки цілей, розробки та вибору альтернатив у вирішенні проблем, оцінки наслідків ухвалених рішень, роботи в команді.

Проектне навчання стимулює й посилює позитивну мотивацію до навчання, тому що воно: особистісно орієнтоване; активізує безліч дидактичних підходів – навчання у процесі діяльності, незалежні заняття, спільне навчання, мозковий штурм, рольові ігри, евристичне та проблемне навчання, дискусія, командне навчання; самомотивувальне, що означає зростання інтересу та залучення до роботи під час її виконання; підтримує педагогічні цілі в когнітивній, афектній та психомоторній галузях на всіх рівнях – знання, розуміння, застосування, аналіз, синтез; дозволяє вчитися на власному досвіді та досвіді інших безпосередньо в конкретній справі; приносить задоволення студентам, які бачать продукт власної праці.

За самою своєю сутністю проектна діяльність передбачає необхідність диференціації навчання, орієнтації на особистість студента, його потреби й можливості, ґрунтується на принципах співпраці і залучення студентів в активні види діяльності. Відповідно, під час освітнього процесу робиться акцент не на пріоритети навчального матеріалу, а на розвиток особистості студентів, виходячи з їхніх інтересів, умінь, можливостей (Бондар, 2021).

Організація проектної діяльності студентів передбачає теоретико-практичну підготовку їх до професійної проектної діяльності вчителя, зокрема засвоєння знань і вмінь щодо ефективного розроблення й реалізації проектів у сфері навчання.

Проектна діяльність студента (вчителя) починається з педагогічного проектування – креативної, інноваційної діяльності, спрямованої на створення нового продукту, – передбачає реалізацію відповідного продукту за допомогою дієвих технологій і завершується підсумковою рефлексією, яка, поза іншим, потребує від студента (вчителя) вияву особистісного ставлення до результату діяльності. Залежно від масштабу й рівня взаємозалежності продукти проектної діяльності поділяють на проекти, мультипроекти, портфелі проектів тощо. Під проектом найчастіше розуміють, з одного боку, модель певної системи, а з іншого, – процес цілеспрямованого створення чи реконструювання певної системи, цикл продуктивної діяльності, спрямованої на досягнення конкретного результату. Педагогічний проект – це продукт творчої інноваційної педагогічної діяльності, що становить задум розв'язання проблеми в майбутній навчально-виховній роботі, спрямованій на гармонійний розвиток інтелектуально-духовної сфери зростаючої особистості.

Проектна педагогічна діяльність у системі професійної підготовки майбутнього вчителя дає змогу формувати й розвивати проектну компе-

тентність. Важливість цієї компетентності в особистісно-професійному зростанні майбутнього вчителя зумовлена актуальністю проектно-технологічного типу організаційної культури педагогічної діяльності.

Необхідною умовою успішної організації проектної діяльності студентів є належний рівень підготовки викладача, який має вміння проектувати навчальне заняття з використанням інформаційно-комунікаційних та інших технологій. У процесі формування проектної компетентності майбутнього вчителя завдання викладача зробити проектну діяльність студента (під час самонавчання, виконання наукового дослідження чи на заняттях у ЗВО, чи в процесі активної педагогічної практики в школі) позитивно мотивованою на всіх етапах. Важливу роль у цьому відіграють методи навчання, а саме: діалогівання, аналіз конкретної навчально-виховної ситуації, педагогічне моделювання, метод проектів, – розумовий штурм, рольова гра, дослідницькі методи, комплексний метод роботи з комп'ютером у гіперсередовищі тощо. Методи навчання, виражені в індивідуальній формі, стимулюють самостійну професійно-методичну творчість студентів. Методи, виражені в парній, груповій формах навчання студентської молоді, забезпечують інтерактивний характер навчальної професійно-педагогічної діяльності (Кучерук, 2013).

Аналіз педагогічної практики і теоретичних досліджень дозволив визначити проектну діяльність як засіб формування професійної компетентності, розвиток якої відбувається через набуття професійно важливих якостей майбутніх учителів та формування їх ключових компетентностей. Під проектною діяльністю майбутнього вчителя розумітимемо сукупність дій, які призводять до досягнення поставленої мети щодо дослідження та розв'язання професійно-орієнтованих та фахових задач.

Метод проектів передбачає певну сукупність навчально-пізнавальних прийомів, які дозволяють вирішувати ту чи іншу проблему в ході самостійних дій студентів із обов'язковою презентацією цих результатів. Основні вимоги до використання методу проектів: наявність значущої проблеми (завдання), що вимагає інтегрованого знання, дослідницького творчого пошуку для її вирішення; практична, теоретична, пізнавальна значущість передбачуваних результатів; самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів; структурування змістовної частини проекту (із зазначенням поетапних результатів); використання дослідницьких методів, які передбачають певну послідовність дій; визначення проблеми та похідних від неї завдань дослідження (використання в ході спільного дослідження

методів «мозковий штурм» і «круглий стіл»); висунення гіпотези; обговорення методів дослідження (статистичних, експериментальних, спостережень та ін.); обговорення способів оформлення кінцевих результатів; збір, систематизація й аналіз отриманих даних; підведення підсумків, оформлення результатів, їх презентація; висновки, висування нових проблем дослідження (Шроль, 2015).

Щодо проєктної компетентності, то хочемо наголосити на тому, що проєктна компетентність нерозривно пов'язана з проєктною культурою, проєктною діяльністю і процесом проєктування, проявляється в усвідомленні сенсу та значущості проєктної діяльності, володінні спеціальними знаннями, уміннями й навичками, обґрунтованому виборі та оптимізації проєктних рішень у разі їх багатоваріантності, наявності здатності застосовувати ці знання й уміння в конкретній професійній сфері.

Формування проєктної компетентності – один із найважливіших орієнтирів у системі підготовки фахівців. Проєктна компетентність – це інтегративна особистісна характеристика суб'єкта діяльності, що виражається у здатності і готовності людини до самостійної теоретичної та практичної діяльності із розробки й реалізації проєктів у різних сферах соціальної практики на основі особистісно осмислених принципів природо- і культуровідповідності (Нагорна, 2019).

Від рівня проєктної компетентності викладачів залежить свідоме ставлення до пошуку шляхів вирішення та прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, здатність до узагальнення практичного досвіду освітньої діяльності закладів вищої освіти. Усвідомлення нагальних освітніх проблем та пошук варіантів їх усунення засобами проєктної діяльності спрямовує процес розробки освітніх проєктів і програм з урахуванням досвіду міжнародних організацій та перспектив їх реалізації в умовах вітчизняних закладів вищої освіти. Саме тому заклади вищої освіти мають сприяти формуванню проєктної компетентності викладачів, створюючи можливості їх ефективного залучення до проєктної діяльності щодо отримання грантів для проєктів міжнародної співпраці задля розвитку потенціалу вищої освіти та обміну кращими практиками (Андрійчук, 2020).

Формування проєктних компетентностей у процесі фахової підготовки потребує комплексного вирішення й відповідного науково-обґрунтованого змістово-технологічного забезпечення. Цей процес буде успішним за умови: упровадження в освітній процес майбутніх вихователів ділових та рольових ігор, імітаційних вправ, тренінгів із проєктної культури; розв'язання управлінських завдань із

проєктування освітнього процесу та освітнього середовища закладу освіти; стимулювання у студентів інтересу до проєктної культури шляхом формування з ними дерева рішень; доповнення відповідними темами, що забезпечать інтеграцію теоретичних знань, вироблення та вдосконалення проєктних умінь і навичок змісту дисциплін з циклу професійної підготовки; оновлення змісту педагогічної практики за рахунок розширення тематики та способу реалізації пошуково-дослідницьких завдань; проведення майстер-класів із залученням практичних працівників, які здійснюють успішну проєктну діяльність на робочому місці; організації дискусій із запрошенням фахівців.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок.

Вважаємо, що ефективність формування проєктної компетентності у майбутніх вихователів безпосередньо залежить від характеру педагогічної взаємодії викладачів і студентів, що визначається суб'єкт-суб'єктною педагогічною взаємодією, а саме: спільне визначення педагогом і майбутніми фахівцями завдань і оптимальних шляхів для формування проєктних компетентностей; стимулювання педагогом потреб студентів у розширенні кругозору; формування у студентів мотиваційних установок на проєктну діяльність; розширення диференційованих дослідницьких, аналітичних та проєктних завдань для студентів під час педагогічної практики; діагностування майбутніх вихователів для корекції процесу формування проєктної компетенції; організація та самоорганізація проєктної діяльності за рівнями складності, самоконтроль і самокорекція сформованості проєктної компетенції (Кошіль, 2018).

Сучасні трансформаційні процеси у вищій освіті потребують переосмислення поглядів на проблему готовності викладачів до здійснення проєктної діяльності. Від рівня проєктної компетентності викладачів залежить свідоме ставлення до пошуку шляхів вирішення та прийняття рішень у нестандартних ситуаціях, здатність до узагальнення практичного досвіду освітньої діяльності закладів вищої освіти. Усвідомлення нагальних освітніх проблем та пошук варіантів їх усунення засобами проєктної діяльності спрямовує процес розробки освітніх проєктів і програм з урахуванням досвіду міжнародних організацій та перспектив їх реалізації в умовах вітчизняних закладів вищої освіти. Саме тому заклади вищої освіти мають сприяти формуванню проєктної компетентності викладачів, створюючи можливості їх ефективного залучення до проєктної діяльності щодо отримання грантів для проєктів міжнародної співпраці задля розвитку потенціалу вищої освіти та обміну кращими практиками (Андрійчук, 2020).

ЛІТЕРАТУРА

- Андрійчук, Н. М. (2020). Проектна компетентність викладача як забезпечення якості освітньої діяльності. *Європейська проектна культура в Україні: стан, проблеми, перспективи: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції* (Запоріжжя, 29-30 травня 2020 р.) / за ред. О. Гури, В. Меньяло, (сс. 26-27) (Andriichuk, N. M. (2020) Project competence of the teacher as a quality assurance of educational activity. *European Project Culture in Ukraine: Status, Problems, Prospects: Proceedings of the International Scientific and Practical Conference* (Zaporizhzhia, May 29-30, 2020) / Ed. by O. Gura, V. Mamailo, (pp. 26-27)).
- Бондар, Г. О. (2021). Роль проектної діяльності у формуванні іншомовної професійної компетентності студентів немовного ЗВО. *Психолого-педагогічні проблеми сучасної школи*, 118-125 (Bondar, H. O. (2021) The role of project activity in the formation of foreign language professional competence of students of non-linguistic HEI. *Psychological and pedagogical problems of the modern school*, 118-125).
- Кошіль, О. (2018). Особливості формування проектної компетенції у майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. *Освітологічний дискурс*, 1-2, 303-311 (Koshil, O. (2018). Features of formation of project competence in future educators of preschool education institutions. *Educational discourse*, 1-2, 303-311).
- Кучерук, О. А. (2013). Формування проектної компетентності майбутнього вчителя-словесника в процесі лінгвометодичної підготовки. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова. Серія 16: Творча особистість учителя: проблеми теорії і практики*, 21, 161-166 (Kucheruk, O. A. (2013). Formation of project competence of the future dictionary teacher in the process of linguomethodic training. *Scientific journal of NPU named after M. P. Drahomanov. Series 16: Teacher's creative personality: problems of theory and practice*, 21, 161-166).
- Нагорна, Н. О. (2019). Змістова характеристика поняття «проектно-технологічна компетентність» майбутніх вчителів технологій. *Наукові записки [Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка]. Сер.: Педагогічні науки*, 177 (2), 20-24 (Nahorna, N. O. (2019). The content characteristics of the concept of “design and technological competence” of future technology teachers. *Scientific notes [Vladimir Vynnychenko Central Ukrainian State Pedagogical University]. Series: Pedagogical sciences*, 177 (2), 20-24).
- Петровська, К. В. (2016). Формування проектної компетентності майбутніх соціальних працівників (Petrovskaya, K. V. (2016). *Formation of project competence of future social workers*). URL: <http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/24982/1/Petrovskaya.pdf>
- Шроль, Т. С. (2015). Проектна діяльність як засіб формування професійної компетентності майбутніх учителів. *Проблеми та перспективи формування національної гуманітарно-технічної еліти*, 43 (47), 317-326 (Shrol, T. S. (2015). Project activity as a means of forming professional competence of future teachers. *Problems and prospects of formation of the national humanitarian and technical elite*, 43 (47), 317-326).

SUMMARY

Kuchai Tetiana, Mukan Natalia, Opachko Magdalen, Kuchai Oleksandr, Chychuk Antonina. Project competence – one of the most important landmarks in the specialist training system.

The article considers project competence as an indicator of personal development in the modern educational environment. The issues of project activity of students, which has an applied nature and is aimed at solving problems (tasks) formulated by the teacher within the discipline. Organization of project activity of

students provides theoretical and practical preparation for the professional project activity of the teacher. Formation of project competence is one of the most important guidelines in the system of training.

Modern transformation processes in higher education require rethinking of views on the problem of readiness of teachers to carry out project activities. The level of their project competence depends on the conscious attitude to finding solutions and decision-making in non-standard situations, the ability to generalize the practical experience of educational activities of higher education institutions. Awareness of urgent educational problems and finding options for their elimination in project activities directs the process of developing educational projects and programs taking into account the experience of international organizations and prospects for their implementation in domestic higher education institutions. That is why higher education institutions should promote formation of project competence of teachers, creating opportunities for their effective involvement in project activities to obtain grants for international cooperation projects to develop the capacity of higher education and exchange of best practices.

Key words: *project competence, education, teacher, student, university.*

УДК 373.5.018.8:0/9 – 378.015.31

Марьяна Марусинець

Департамент освіти і науки, молоді та спорту
Закарпатської обласної державної адміністрації

ORCID ID 0000-0002-9935-3337X

DOI 10.24139/2312-5993/2022.02/140-148

СТРУКТУРНІ КОМПОНЕНТИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ БІОЛОГІЇ

У статті здійснено спробу обґрунтування структурних компонентів формування екологічної компетентності майбутніх учителів біології. За такого підходу презентовано сутність понять «екологічна компетентність» та «структура». До того ж проаналізовано дослідження науковців стосовно визначення структурних компонентів формування екологічної компетентності. Таким чином, студювання наукових джерел та основних дефініцій дослідження уможливило виділити та обґрунтувати окремі компоненти, що забезпечують екологічну рівновагу у відносинах з природою та уможливають визначення структури екологічної компетентності майбутніх учителів біології, з-поміж яких: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний та діяльнісно-творчий.

Ключові слова: *екологічна компетентність, структура формування екологічної компетентності, мотиваційно-ціннісний, когнітивно-пізнавальний та діяльнісно-творчий компоненти, учителі біології.*

Постановка проблеми. В умовах фундаменталізації освіти і загрози екологічної кризи особливо актуальним є формування в майбутніх учителів біології екологічної компетентності, яка є компонентом життєвої компетентності і водночас результатом засвоєння предметних і транспредметних знань, одержаних у процесі вивчення дисциплін фахового та варіативного спрямування. Окремі риси